

Nr 568

Av herrar Björkman och Anners, om förläggande av ett universitet till Visby.

Folkmängden på Gotland, som i stort sett ökat fram till år 1945, har därefter undergått en kraftig successiv minskning. Medan folkmängdssiffran den 1 januari 1945 var ca 59 600 har den sjunkit till ca 53 700 den 1 januari 1961. Detta har varit ett uttryck för det gotländska näringslivets markanta ensidighet med jordbruket som dominerande näringsgren. Den genom jordbruksrationaliseringen friställda arbetskraften har icke kunnat uppsugas av andra näringar på ön, utan en betydande avflyttning av ungdom och yrkesverksamma har skett till fastlandet. Följderna härav har i många avseenden varit ogynnsamma för öns befolkning, som med hänsyn till kostnaderna för kommunikationerna med fastlandet redan är missgynnad. Kommunalskatterna är höga; endast de fyra nordligaste länen har i genomsnitt högre. Svårigheter föreligger att tillgodose befolkningen med sådan service i fråga om sjukhusvård m. m. som anses naturlig inom fastlandsläna. En fortsatt befolkningsmässig tillbakagång för Gotland skulle kunna leda till en krissituation i fråga om öns ekonomiska bärkraft och medföra en stagnation i utvecklingen. Det är ett riksintresse att så ej sker.

Den angivna frågeställningen har tidigare uppmärksammats av statsmakterna, och den statliga s. k. öutredningen avgav år 1958 ett betänkande rörande Gotland (SOU 1958: 18). Vissa däri gjorda rekommendationer, såsom ökad industrialisering, förbättrade hamnar och kommunikationer samt åtgärder för främjande av ökad turism, har från gotländskt lokalt håll varit föremål för en fortlöpande uppmärksamhet. I vissa hänseenden har också värdefulla stimulerande investeringar kommit till stånd. Här kan nämnas förbättrade hamnar i Visby, Klintehamn och Storugns och kommunala turistfrämjande åtgärder. Främst bör dock nämnas den nyligen av Telefonaktiebolaget L. M. Ericsson byggda Visby-fabriken. Särskilt denna sistnämnda för ön glädjande industriinvestering har medfört att utflyttningen något bromsats, så att folkminskningen under år 1962 stannade vid ca 150 personer. Under 1963 ökade t. o. m. folkmängden med ca 200 personer. Denna ökning får dock ses som tillfällig, och nämnda sysselsättningsfrämjande åtgärder är icke tillräckliga för att vända utvecklingen.

Riksdagen kommer inom en nära framtid att ta ställning till inrättandet av ett sjätte universitet. Då nyanläggningar och utbyggnader härför medför stora lokaliseringspolitiska verkningar, synes det oss föreligga goda skäl för statsmakterna att utnyttja tillfället till en kraftig lokaliseringpolitisk insats på Gotland. Även om det ur universitetssynpunkt i förstörande förefaller att innebära vissa olägenheter med hänsyn till kommunikationerna med fastlandet, talar dock åtskilliga skäl för förslaget.

Genom att den omfattande turismen på Gotland, som direkt eller indirekt påverkar öns hela näringsliv, är koncentrerad till en kort sommarsäsong finns under övriga månader ett utnyttjat kapacitetsöverskott i fråga om sommarbostäder, hotell och restauranger. Sommarsäsongens korthet är också på väg att skapa en krissituation för de större restaurangerna på ön. Ett universitet på Gotland skulle medföra att sommarturismens servicepersonal kunde erhålla kontinuerlig sysselsättning under hela året och att vissa lokaler efter ombyggnad kan utnyttjas för studentbostäder, matsalar och samlingsrum. Möjligheter finns därjämte att utnyttja relativt stora markområden vid Visby för en monumental placering av universitetsbyggnaderna.

Även om förläggandet av ett universitet eller delar därav till Gotland i första hand skulle vara till glädje för den gotländska ungdomen och kulturlivet på Gotland, skulle säkerligen många forskare och studenter från fastlandet gärna välja att arbeta vid ett där beläget universitet. Gotland är en av vårt lands äldsta kulturbygder med rika fornminnen och med en natur av särpräglad skönhet. Detta skulle säkerligen verka stimulerande samtidigt som ön för arkeologer, botanister, ornitologer och studerande inom andra naturvetenskaper erbjuder goda studieobjekt. Miljön skänker arbetsro och är i hög grad vad man skulle kunna kalla studievänlig.

Med hänsyn till det växande fritidsintresset bör det ur allmänna synpunkter vidare vara värdefullt att det på ön finns en tillräcklig bofast befolkning för att kunna ge fullgod service åt sommarturistande svenskar och utlänningar.

I sammanhanget bör också framhållas att befolkningssituationen på Gotland är av väsentlig betydelse för öns försvarskraft. Härvid bör också nämnas att befolkningsfördelningen på Gotland numera visar en proportionellt stor andel åldringar och en liten andel yrkesverksamma.

Ehuru det i den lokaliseringspolitiska bedömningen är av mindre betydelse vilka fakulteter som skulle aktualiseras, synes det oss dock ligga närmast till hands att tänka på de samhällsvetenskapliga, ekonomiska, matematisk-naturvetenskapliga och humanistiska utbildningslinjerna. En ytterligare ökning av studentantalet till de humanistiska fakulteterna har visserligen ej ansetts önskvärd, men en utflyttning av humanistiska fakulteter eller ämnesgrupper från nuvarande platser torde måhända få övervägas. Även frågan om plats för ny lärarhögskola bör hållas i åtanke.

Med stöd av vad här anförts hemställer vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att det blivande sjätte universitetet måtte förläggas till Visby.

Stockholm den 26 januari 1964

Folke Björkman

Erik Anners
